

KODEKS RODZINNY I OPIEKUŃCZY

ORZECZNICTWO
PIŚMIENNICTWO

Jacek Gudowski

**GUDI
LEX**

Wolters Kluwer

KODEKS RODZINNY I OPIEKUŃCZY

ORZECZNICTWO PIŚMIENNICTWO

Orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat 1920–2021
oraz piśmiennictwo z lat 1872–2021,
dotyczące Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego
lub zachowujące ścisły związek z jego przepisami

Jacek Gudowski

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

**GUDI
LEX**

Stan prawny na 1 sierpnia 2021 r.

Wydawca
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne
Violet Design Wioletta Kowalska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

© Copyright by Jacek Gudowski, 2021

ISBN 978-83-8246-294-4

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

„Iustitiae” et „Themis”
animo grato et admiratione

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	17
Przedmowa	23
Co to jest GUDI-LEX i jak z niego korzystać	33
Ustawa – Kodeks rodzinny i opiekuńczy	39
Tytuł I	
Małżeństwo	41
DZIAŁ I	
Zawarcie małżeństwa	41
Art. 1. [Przesłanki zawarcia małżeństwa]	41
Art. 2. [Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa]	82
Art. 3. [Dokumenty niezbędne do zawarcia małżeństwa]	85
Art. 4. [Okres wyczekiwania]	88
Art. 4 ¹ . [Małżeństwo wyznaniowe – zaświadczenie o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa]	89
Art. 5. [Odmowa przyjęcia oświadczeń od nupturientów]	89
Art. 6. [Zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika]	89
Art. 7. [Zawarcie małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego]	91
Art. 8. [Zawarcie małżeństwa przed duchownym]	93
Art. 9. [Zawarcie małżeństwa w przypadku niebezpieczeństwa grożącego bezpośrednio życiu nupturienta]	94
Art. 10. [Przeszkoda wieku]	94
Art. 11. [Przeszkoda ubezwłasnowolnienia]	99
Art. 12. [Przeszkoda choroby psychicznej lub niedorozwoju umysłowego]	100
Art. 13. [Przeszkoda pozostawania w związku małżeńskim]	106
Art. 14. [Przeszkoda pokrewieństwa lub powinowactwa]	114
Art. 15. [Przeszkoda przysposobienia]	115
Art. 15 ¹ . [Unieważnienie małżeństwa z powodu wad oświadczenia woli]	116
Art. 16. [Unieważnienie małżeństwa zawartego przez pełnomocnika]	120
Art. 17. [Katalog zamknięty przyczyn unieważnienia małżeństwa]	120
Art. 18. [Unieważnienie małżeństwa po jego ustaniu]	123
Art. 19. [Unieważnienie małżeństwa po śmierci małżonka]	124

Art. 20.	[Zła wiara małżonka]	124
Art. 21.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o rozwodzie]	125
Art. 22.	[Legitymacja czynna prokuratora]	126

DZIAŁ II

Prawa i obowiązki małżonków	126	
Art. 23.	[Równość praw i obowiązków]	126
Art. 24.	[Rozstrzyganie o istotnych sprawach rodziny]	134
Art. 25.	[Nazwisko małżonka]	135
Art. 26.	(uchylony)	137
Art. 27.	[Obowiązek przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny]	137
Art. 28.	[Wypłata wynagrodzenia do rąk drugiego małżonka]	146
Art. 28 ¹ .	[Prawo do korzystania z mieszkania]	148
Art. 29.	[Działanie w sprawach zwykłego zarządu]	149
Art. 30.	[Odpowiedzialność solidarna]	150

DZIAŁ III

Mażeńskie ustroje majątkowe	152
--	-----

Rozdział I

Ustawowy ustrój majątkowy	152	
Art. 31.	[Wspólność ustawowa; majątek wspólny]	152
Art. 32.	(uchylony)	216
Art. 33.	[Majątek osobisty]	216
Art. 34.	[Przedmioty zwykłego urządzenia domowego]	231
Art. 34 ¹ .	[Współposiadanie i korzystanie z rzeczy wchodzących w skład majątku wspólnego]	232
Art. 35.	[Zakaz podziału majątku wspólnego podczas trwania wspólności ustawowej]	232
Art. 36.	[Zarząd majątkiem wspólnym]	233
Art. 36 ¹ .	[Sprzeciw małżonka wobec czynności zarządu majątkiem wspólnym]	244
Art. 37.	[Czynności wymagające zgody drugiego małżonka]	244
Art. 38.	[Ochrona osoby trzeciej]	255
Art. 39.	[Zezwolenie przez sąd na dokonanie czynności bez zgody drugiego małżonka]	255
Art. 40.	[Pozbawienie samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym]	257
Art. 41.	[Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich]	258
Art. 42.	[Wyłączenie możliwości zaspokojenia się z udziału małżonka w czasie trwania wspólności ustawowej]	270
Art. 43.	[Udziały w majątku wspólnym]	270
Art. 44.	(uchylony)	275
Art. 45.	[Zwrot wydatków i nakładów]	276
Art. 46.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o wspólności majątku spadkowego i dziale spadku]	289

Rozdział II	
Umowne ustroje majątkowe	296
Oddział 1	
Przepisy ogólne	296
Art. 47. [Umowa majątkowa małżeńska]	296
Art. 47 ¹ . [Skuteczność małżeńskich umów majątkowych względem osób trzecich]	304
Oddział 2	
Wspólność majątkowa	305
Art. 48. [Odpowiednie stosowanie przepisów o wspólności ustawowej]	305
Art. 49. [Ograniczenia przedmiotowe umowy rozszerzającej wspólność]	305
Art. 50. [Uprawnienia wierzyciela w razie rozszerzenia wspólności]	306
Art. 50 ¹ . [Udziały małżonków po ustaniu wspólności]	306
Oddział 3	
Rozdzielność majątkowa	306
Art. 51. [Umowna rozdzielnosc majątkowa]	306
Art. 51 ¹ . [Samodzielny zarząd swoim majątkiem]	307
Oddział 4	
Rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobków	307
Art. 51 ² . [Odpowiednie stosowanie przepisów o rozdzielnosci majątkowej]	307
Art. 51 ³ . [Dorobek małżonka]	308
Art. 51 ⁴ . [Sposób wyrównania dorobków]	309
Art. 51 ⁵ . [Wyrównanie dorobków w razie śmierci jednego z małżonków]	309
Rozdział III	
Przymusowy ustrój majątkowy	310
Art. 52. [Ustanowienie rozdzielnosci majątkowej przez sąd]	310
Art. 53. [Rozdzielność majątkowa z mocy prawa]	322
Art. 54. [Rozdzielność majątkowa wskutek orzeczenia separacji]	323
DZIAŁ IV	
Ustanie małżeństwa	323
Art. 55. [Uznanie małżonka za zmarłego]	323
Art. 56. [Rozwód]	325
Art. 57. [Wina rozkładu pożycia]	376
Art. 58. [Inne rozstrzygnięcia sądu rozwodowego]	393
Art. 59. [Powrót do poprzedniego nazwiska]	423
Art. 60. [Alimenty]	424

Art. 61.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o obowiązku alimentacyjnym między krewnymi]	436
DZIAŁ V		
Separacja		
Art. 61 ¹ .	[Przesłanki orzeczenia separacji]	436
Art. 61 ² .	[Separacja a rozwód]	441
Art. 61 ³ .	[Rozstrzygnięcia zawarte w orzeczeniu o separacji]	441
Art. 61 ⁴ .	[Skutki orzeczenia separacji]	441
Art. 61 ⁵ .	(uchylony)	442
Art. 61 ⁶ .	[Zniesienie separacji]	442
Tytuł II		
Pokrewieństwo i powinowactwo		
DZIAŁ I		
Przepisy ogólne		
Art. 61 ⁷ .	[Pokrewieństwo]	443
Art. 61 ⁸ .	[Powinowactwo]	444
DZIAŁ IA		
Rodzice i dzieci		
Rozdział I		
Pochodzenie dziecka		
Oddział 1		
Macierzyństwo		
Art. 61 ⁹ .	[Macierzyństwo]	445
Art. 61 ¹⁰ .	[Ustalenie macierzyństwa]	453
Art. 61 ¹¹ .	[Zakaz wytoczenia powództwa o ustalenie macierzyństwa po uzyskaniu pełnoletności przez dziecko]	457
Art. 61 ¹² .	[Zaprzeczenie macierzyństwa]	458
Art. 61 ¹³ .	[Termin do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie macierzyństwa przez rodziców]	464
Art. 61 ¹⁴ .	[Termin do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie macierzyństwa przez dziecko]	464
Art. 61 ¹⁵ .	[Warunki dopuszczalności zaprzeczenia macierzyństwa po śmierci dziecka]	464
Art. 61 ¹⁶ .	[Legitymacja czynna prokuratora]	465
Oddział 2		
Ojcostwo		
Art. 62.	[Domniemanie pochodzenia dziecka z małżeństwa]	465
Art. 63.	[Zaprzeczenie ojcostwa przez męża matki]	476
Art. 64.	[Zaprzeczenie ojcostwa przez męża matki całkowicie ubezwłasnowolnionego]	488

Art. 65.	[Zaprzeczenie ojcostwa przez męża matki chorego psychicznie]	489
Art. 66.	[Legitymacja bierna w procesie o zaprzeczenie ojcostwa wszczętym przez męża matki]	489
Art. 67.	[Sposób zaprzeczenia ojcostwa]	490
Art. 68.	[Niedopuszczalność zaprzeczenia ojcostwa dziecka poczętego w wyniku procedury medycznie wspomagannej prokreacji]	498
Art. 69.	[Legitymacja czynna matki]	499
Art. 70.	[Legitymacja czynna dziecka]	500
Art. 70 ¹ .	[Warunki dopuszczalności zaprzeczenia ojcostwa po śmierci dziecka]	501
Art. 71.	(utracił moc)	501
Art. 72.	[Ustalenie ojcostwa]	502
Art. 73.	[Uznanie ojcostwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego]	507
Art. 74.	[Uznanie ojcostwa przed notariuszem albo urzędnikiem]	512
Art. 75.	[Uznanie ojcostwa dziecka poczętego]	513
Art. 75 ¹ .	[Uznanie ojcostwa dziecka urodzonego w następstwie procedury medycznie wspomagannej prokreacji]	513
Art. 76.	[Zakaz uznania ojcostwa po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności]	515
Art. 77.	[Zdolność do złożenia oświadczenia o uznaniu ojcostwa]	515
Art. 78.	[Powództwo ojca o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa]	516
Art. 79.	[Odpowiednie stosowanie]	519
Art. 80.	[Zakaz wytaczania powództwa o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności]	519
Art. 81.	[Żądanie przez dziecko ustalenia bezskuteczności uznania ojcostwa]	520
Art. 81 ¹ .	[Ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa w przypadku procedury medycznie wspomagannej prokreacji]	523
Art. 82.	[Legitymacja bierna w procesie o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa]	524
Art. 83.	[Warunki dopuszczalności ustalenia bezskuteczności uznania ojcostwa po śmierci dziecka]	525
Art. 84.	[Powództwo o ustalenie ojcostwa]	525
Art. 85.	[Domniemanie ojcostwa]	532
Art. 86.	[Legitymacja czynna prokuratora]	545

Rozdział II	
Stosunki między rodzicami a dziećmi	550
Oddział 1	
Przepisy ogólne	550
Art. 87. [Obowiązek wzajemnego szacunku i wspierania się]	550
Art. 88. [Nazwisko dziecka]	556
Art. 89. [Nazwisko dziecka uznanego; nadanie nazwiska przez sąd]	559
Art. 89 ¹ . [Nazwisko dzieci pochodzących od tych samych rodziców]	561
Art. 90. [Nadanie nazwiska dziecku w przypadku zawarcia małżeństwa]	561
Art. 90 ¹ . [Dwuczęłonowe nazwisko dziecka]	562
Art. 91. [Obowiązek przyczyniania się do pokrywania kosztów utrzymania rodziny]	562
Oddział 2	
Władza rodzicielska	563
Art. 92. [Okres pozostawania pod władzą rodzicielską]	563
Art. 93. [Uprawnieni do sprawowania władzy rodzicielskiej]	572
Art. 94. [Władza rodzicielska jednego z rodziców]	573
Art. 95. [Zakres władzy rodzicielskiej]	574
Art. 96. [Piecza nad dzieckiem]	577
Art. 96 ¹ . [Zakaz stosowania kar cielesnych]	579
Art. 97. [Wykonywanie władzy rodzicielskiej]	582
Art. 98. [Reprezentacja dziecka przez rodziców]	589
Art. 99. [Kurator dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską]	594
Art. 99 ¹ . [Wymagania wobec kuratora reprezentującego dziecko]	599
Art. 99 ² . [Obowiązki informacyjne kuratora reprezentującego dziecko w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym]	599
Art. 99 ³ . [Orzekanie o wynagrodzeniu kuratora reprezentującego dziecko i zwrocie poniesionych przez niego wydatków]	600
Art. 100. [Udzielenie pomocy rodzicom]	600
Art. 101. [Zarząd majątkiem dziecka]	602
Art. 102. [Wyłączenie przedmiotów spod zarządu]	608
Art. 103. [Czysty dochód; nadwyżka]	608
Art. 104. [Inwentarz majątku dziecka]	608
Art. 105. [Zwrot majątku dziecka; rachunek z zarządu]	608
Art. 106. [Zmiana orzeczenia o władzy rodzicielskiej]	609
Art. 107. [Ograniczenie władzy rodzicielskiej]	614
Art. 108. [Władza rodzicielska nad całkowicie ubezwłasnowolnionym]	620
Art. 109. [Zagrożone dobro dziecka – zarządzenia sądu]	620

Art. 110.	[Zawieszenie władzy rodzicielskiej]	628
Art. 111.	[Pozbawienie i przywrócenie władzy rodzicielskiej]	629
Art. 112.	[Rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej w wyroku orzekającym rozwód, separację, unieważnienie małżeństwa]	634

Oddział 2a

Pieczka zastępcza	636	
Art. 112 ¹ .	[Podmioty sprawujące pieczę zastępczą]	636
Art. 112 ² .	[Dobór rodzin zastępczych]	645
Art. 112 ³ .	[Możliwość umieszczenia w pieczy zastępczej]	646
Art. 112 ⁴ .	[Okres umieszczenia w pieczy zastępczej]	647
Art. 112 ⁵ .	[Osoby sprawujące pieczę]	647
Art. 112 ⁶ .	[Pierwszeństwo w sprawowaniu pieczy]	648
Art. 112 ⁷ .	[Instytucjonalna pieczka zastępcza]	648
Art. 112 ⁸ .	[Rodzeństwo]	648

Oddział 3

Kontakty z dzieckiem	648	
Art. 113.	[Prawo i obowiązek utrzymywania kontaktów]	648
Art. 113 ¹ .	[Ustalenie sposobu utrzymywania kontaktów z dzieckiem]	657
Art. 113 ² .	[Ograniczenie utrzymywania kontaktów z dzieckiem]	657
Art. 113 ³ .	[Zakaz utrzymywania kontaktów z dzieckiem]	657
Art. 113 ⁴ .	[Zobowiązanie rodziców do określonego postępowania]	657
Art. 113 ⁵ .	[Zmiana rozstrzygnięcia o kontaktach z dzieckiem]	658
Art. 113 ⁶ .	[Odpowiednie stosowanie do innych sprawujących pieczę nad dzieckiem]	658

DZIAŁ II

Przysposobienie	659	
Art. 114.	[Dobro i małoletność przysposabianego]	659
Art. 114 ¹ .	[Wymogi stawiane przysposabiającemu]	667
Art. 114 ² .	[Adopcja zagraniczna]	669
Art. 115.	[Przysposobienie wspólne]	672
Art. 116.	[Zgoda małżonka na przysposobienie]	674
Art. 117.	[Orzeczenie o przysposobieniu]	674
Art. 117 ¹ .	[Przysposobienie ponowne]	676
Art. 118.	[Zgoda przysposabianego]	676
Art. 119.	[Zgoda rodziców przysposabianego]	677
Art. 119 ¹ .	[Zgoda blankietowa]	679
Art. 119 ^{1a} .	[Wskazanie przez rodziców osoby przysposabiającego]	681
Art. 119 ² .	[Okres wyczekiwania]	682
Art. 120.	[Zgoda opiekuna]	682
Art. 120 ¹ .	[Okres osobistej styczności]	683
Art. 121.	[Skutki przysposobienia pełnego]	684
Art. 121 ¹ .	[Przysposobienie pasierba]	687

Art. 122.	[Nazwisko przysposobionego]	687
Art. 123.	[Ustanie dotychczasowej władzy rodzicielskiej]	688
Art. 124.	[Przysposobienie niepełne]	689
Art. 124 ¹ .	[Przysposobienie całkowite]	689
Art. 125.	[Rozwiązanie przysposobienia]	691
Art. 125 ¹ .	[Zakaz rozwiązania przysposobienia całkowitego]	708
Art. 126.	[Skutki rozwiązania przysposobienia]	708
Art. 127.	[Legitymacja czynna prokuratora]	710

DZIAŁ III

Obowiązek alimentacyjny	711	
Art. 128.	[Treść obowiązku alimentacyjnego]	711
Art. 129.	[Kolejność]	723
Art. 130.	[Pierwszeństwo obowiązku alimentacyjnego małżonka]	727
Art. 131.	[Obowiązek alimentacyjny w przysposobieniu niepełnym]	728
Art. 132.	[Zobowiązany w dalszej kolejności]	728
Art. 133.	[Obowiązek alimentacyjny rodziców wobec dziecka]	732
Art. 134.	[Obowiązek alimentacyjny wobec rodzeństwa]	744
Art. 135.	[Zakres świadczeń alimentacyjnych]	744
Art. 136.	[Ochrona interesu osoby uprawnionej do alimentów]	761
Art. 137.	[Przedawnienie roszczeń alimentacyjnych]	762
Art. 138.	[Zmiana orzeczenia lub umowy dotyczącej obowiązku alimentacyjnego]	764
Art. 139.	[Wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego]	772
Art. 140.	[Roszczenia zwrotne]	773
Art. 141.	[Roszczenia matki dziecka pozamałżeńskiego]	780
Art. 142.	[Roszczenie w przypadku uwiarygodnionego ojcostwa]	782
Art. 143.	[Jednoczesne dochodzenie roszczeń majątkowych i ustalenia ojcostwa]	783
Art. 144.	[Świadczenia alimentacyjne ojczymów, macoch, pasierbów]	783
Art. 144 ¹ .	[Uchylenie się od wykonania obowiązku alimentacyjnego]	786

Tytuł III

Opieka i kuratela	787
--------------------------------	-----

DZIAŁ I

Opieka nad małoletnim	787
------------------------------------	-----

Rozdział I

Ustanowienie opieki	787	
Art. 145.	[Przesłanki ustanowienia opieki dla małoletniego]	787
Art. 146.	[Opiekun]	790
Art. 147.	[Ochrona majątku; ustanowienie kuratora]	791

Art. 148.	[Negatywne przesłanki podmiotowe]	791
Art. 149.	[Pierwszeństwo w objęciu opieki]	791
Art. 150.	(uchylony)	793
Art. 151.	[Opiekun kilku osób; opieka nad rodzeństwem]	793
Art. 152.	[Obowiązek objęcia opieki]	793
Art. 153.	[Sposób objęcia opieki]	793

Rozdział II

Sprawowanie opieki	794	
Art. 154.	[Należyta staranność]	794
Art. 155.	[Piecza nad osobą i majątkiem]	794
Art. 156.	[Zezwolenie sądu opiekuńczego]	795
Art. 157.	[Przemijająca przeszkoda w sprawowaniu opieki]	798
Art. 158.	[Obowiązek informowania rodziców]	799
Art. 159.	[Wyłączenie prawa reprezentacji]	799
Art. 160.	[Inwentarz majątku podopiecznego]	799
Art. 161.	[Złożenie do depozytu sądowego]	800
Art. 162.	[Wynagrodzenie opiekuna]	800
Art. 163.	[Nakłady i wydatki związane ze sprawowaniem opieki]	801
Art. 164.	[Przedawnienie roszczeń]	801

Rozdział III

Nadzór nad sprawowaniem opieki	801	
Art. 165.	[Sposób sprawowania nadzoru]	801
Art. 166.	[Sprawozdania z opieki; rachunki z zarządu]	802
Art. 167.	[Badanie sprawozdań i rachunków]	802
Art. 168.	[Zarządzenia sądu opiekuńczego]	802

Rozdział IV

Zwolnienie opiekuna i ustanie opieki	803	
Art. 169.	[Zwolnienie z opieki]	803
Art. 170.	[Ustanie opieki z mocy prawa]	803
Art. 171.	[Obowiązek dalszego zarządzenia majątkiem]	803
Art. 172.	[Rachunek końcowy z opieki]	803
Art. 173.	[Zwolnienie z rachunku końcowego]	804
Art. 174.	[Obowiązek niezwłocznego oddania majątku]	804

DZIAŁ II

Opieka nad ubezwłasnowolnionym całkowicie	804	
Art. 175.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o opiece nad małoletnim]	804
Art. 176.	[Opiekun ubezwłasnowolnionego całkowicie]	807
Art. 177.	[Ustanie opieki z mocy prawa]	807

DZIAŁ III

Kuratela	807	
Art. 178.	[Przesłanki ustanowienia kuratora]	807
Art. 179.	[Wynagrodzenie kuratora]	810

Art. 180.	[Uchylenie kurateli i ustanie kurateli]	811
Art. 181.	[Kurator osoby ubezwłasnowolnionej częściowo]	811
Art. 182.	[Kurator dziecka poczętego]	812
Art. 183.	[Kurator osoby niepełnosprawnej; uchylenie kurateli]	813
Art. 184.	[Kurator osoby nieobecnej]	814

PRZEDMOWA

I

Droga do powstania na ziemiach polskich kodyfikacji prawa rodzinnego (familijnego, małżeńskiego) była najbardziej skomplikowana i najeżona wieloma przeszkodami; nie miała linearnego, w miarę harmonijnego, choć niewolnego od przeszkód przebiegu, jaką przebyły kodyfikacje prawa cywilnego i prawa postępowania cywilnego; od fundamentalnych, pomnikowych kodeksów państw zaborczych, stanowiących swoisty wzorzec oraz punkt wyjścia i odniesienia, przez etap gruntownego scalania i ujednostajnienia w kodeksach ustanowionych w okresie międzywojnia, po – stanowiące ich kontynuację – kodeksy uchwalone w okresie PRL, mozolnie ogoławane w ostatnim trzydziestoleciu z komunistycznego nalotu. Prace nad unifikacją prawa rodzinnego, oprócz zwykłych trudności legislacyjnych, natrafiły także na inne komplikacje – często bliskie srogim konfliktom – wynikające w takim samym stopniu z poważnych różnic mentalnych, ukształtowanych w czasie rozbitcia dzielnicowego, jak też z emocji religijnych oraz tradycji. Należy pamiętać, że aksjologia prawa rodzinnego (*scil.* małżeńskiego) była – i jest do dzisiaj – bardzo bliska wartościom konfesyjnym, zazwyczaj spajającym społeczeństwo, ale także niejednokrotnie poróżniającym je, zwłaszcza w wypadku mnogości wyznań i dzielących je różnic¹. W okresie dwudziestolecia międzywojennego istotne znaczenie dezintegrujące prace legislacyjne miało także wyraźnie umacniające się w owym czasie w państwach europejskich, widoczne w szczególności we Francji, Belgii, Szwajcarii, Niemczech i Rumunii, a także w porewolucyjnej Rosji, dążenie do laicyzacji prawa małżeńskiego, któremu znaczna część polskiej opinii publicznej oraz doktryny ostro się sprzeciwiała. Poza Bułgarią, Jugosławią i Litwą właśnie na obszarze Polski bardzo duże znaczenie zachował pierwiastek wyznaniowy, który w sposób istotny zakłócił prace Komisji Kodyfikacyjnej.

W Polsce przedwrześniowej, w której wyznawcy religii rzymsko- i greckokatolickiej stanowili ok. 75% populacji, funkcjonowało pięć różnych unormowań, które z dzisiejszej perspektywy można określić mianem prawa rodzinnego, niejednokrotnie wypływających z „obcego ducha” i z innego niż polskie spojrzenia na pojęcie związku małżeńskiego i – szerzej – rodziny.

W województwach zachodnich obowiązywało prawo niemieckie, oparte na zasadzie świeckiej w jej czystej postaci. Małżeństwo miało wyłącznie „państwowy” charakter, stanowiło bowiem element państwowego porządku prawnego (niemiecki kodeks cywilny z 1896 r. – księga czwarta „Prawo familijne”). W związku z tym wszyscy obywatele – niezależnie od tego, czy i jaką religię wyznawali – podlegali jednolitemu prawu powszechnemu oraz zawierali

---

¹ Por. D. Schwab, *Prawo rodzinne a religia w świetle historii*, tłum. B. Bugajski, KPP 2021/1, s. 7.

małżeństwa cywilne, które w żaden sposób nie naruszały ich statusu jako członków poszczególnych kościołów; z punktu widzenia prawa państwowego tworzyli i pozostawali w związkach małżeńskich tylko wtedy, gdy zawarli je w sposób przewidziany w prawie familijnym, przy czym związek religijny mogli zawrzeć dopiero po tzw. ślubie cywilnym.

Prawo niemieckie przewidywało rozwody oraz – oparte na takich samych podstawach jak rozwód – zniesienie wspólności małżeńskiej, czyli „rozłączenie”, zbliżone do współczesnej separacji. Oprócz małżeństwa niemiecki kodeks cywilny normował także kwestie pokrewieństwa, pochodzenia dziecka, wiele uwagi poświęcając dzieciom tzw. nieślubnym, obowiązkom alimentacyjnym, władzy rodzicielskiej, przysposobieniu, opiece nad małoletnimi i pełnoletnimi oraz kurateli.

W sprawach wynikających ze stosunku małżeństwa oraz stosunków rodzinnych orzekały sądy państwowe, powszechne, stosując przepisy ustawy o postępowaniu cywilnym z 1877 r. (§ 606 i n.).

Na obszarze zajmowanym przez monarchię austro-węgierską obowiązywał kodeks cywilny austriacki z 1811 r., który już w części pierwszej regulował prawo osobowe obejmujące prawo małżeńskie, stosunki między rodzicami i dziećmi, a także opiekę i kuratelę (§ 44 i n.). Normy austriackiego prawa rodzinnego miały charakter mieszany, z jednej bowiem strony uznawały niezależność państwa w tej dziedzinie, z drugiej natomiast uwzględniały także postanowienia prawa wyznaniowego, ograniczając się jednak początkowo wyłącznie do wyznań chrześcijańskich. Przenikanie się pierwiastka cywilnego z wyznaniowym zmieniało się w ciągu XIX w.; po reformach dokonanych w 1856 r. dominował pierwiastek wyznaniowy, a następnie – już od 1868 r. – doszło do jego względnej marginalizacji oraz wzmocnienia odrębności prawa i powszechności prawa państwowego. Prawo małżeńskie obowiązujące w Polsce międzywojennej na obszarze zaboru austriackiego można określić jako świecko-wyznaniowe, co oznaczało, że obywatele mieli do wyboru określony reżim małżeński; mogli wybrać – na zasadzie autonomicznej odrębności – albo formę cywilną, świecką, albo wyznaniową, w zależności od wyznawanej religii uznawanej przez państwo. Oczywiście obowiązywało wiele małżeńskich zakazów i przeszkód „międzywyznaniowych”.

Skomplikowane były unormowania dotyczące trwałości małżeństwa; mówiąc najogólniej, zakaz rozwodów obowiązywał w sposób bezwzględny wyłącznie katolików, nie był natomiast tak surowy w odniesieniu do innych wyznań, także chrześcijańskich. W stosunku do wszystkich obywateli dopuszczalne było natomiast „rozdzielenie od stołu i łoża” z powodu m.in. cudzołóstwa, zbrodni, porzucenia lub „nieporządnego życia”.

Jurysdykcję w sprawach małżeńskich – bez względu na formę zawarcia małżeństwa oraz wyznanie małżonków – sprawowały sądy państwowe. Pewne koncesje prawo przewidywało na rzecz postępowań polubownych między małżonkami, w tym prób pojednania. Warto wspomnieć, że mieszany – uzależniony od woli i decyzji obywateli – sposób zawierania związków małżeńskich, a co za tym idzie – możliwości rozwodu, zachęcał małżonków do obchodzenia prawa, zmian wyznania, a niekiedy nawet obywatelstwa. Podobne problemy powstawały na obszarze Spiszu i Orawy, gdzie obowiązywało prawo austriackie i węgierskie; niekiedy były one tam bardziej drastyczne, ponieważ zakazy i przeszkody

małżeńskie obowiązujące w obu tych porządkach prawnych, a także podstawy rozłączenia wykluczały się wzajem albo pozostawały ze sobą w kolizji, co niekiedy powodowało niepewność dotyczącą istnienia małżeństwa lub jego ważności.

Najmniej przejrzyste, a przez to także bardzo niewygodne do stosowania, było prawo obowiązujące w województwach centralnych i wschodnich. W środkowej Polsce – na obszarze dawnego Królestwa – obowiązywało prawo rosyjskie, narzucone przez carat po upadku powstania listopadowego ustawą o małżeństwie z 1836 r., wypierającą unormowania Kodeksu Napoleona, legalizującego bardzo ostrożnie świeckość formy małżeństwa i jurysdykcji, oraz regulacje kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego z 1825 r., także odchodzącego od unormowań napoleońskich. Prawo rosyjskie „segregowało” obywateli według wyznania, ustanawiając dla każdej religii odrębne przepisy prawa małżeńskiego, w związku z czym inaczej normowano małżeństwa katolików, inaczej ewangelików, a jeszcze inaczej wyznawców prawosławia, unitów, żydów, mariawitów etc. Obowiązywało także swoiste domniemanie wyznania, przy czym niektóre regulacje odbiegały od unormowań ściśle religijnych, co dotyczyło zwłaszcza prawa małżeńskiego katolików, ignorującego np. przepisy prawa kanonicznego w przedmiocie małżeństw mieszanych. Małżeństwa były zawierane wyłącznie w formie religijnej, a państwo rejestrowało je tylko w aktach stanu cywilnego.

Bardzo różnorodne były podstawy rozłączenia małżonków oraz rozwodów, które – w wyjątkowych wypadkach – były możliwe także w stosunku do katolików. Szeroko rozbudowany był natomiast system unieważniania związków małżeńskich, co – przy jego relatywnie luźnych rygorach – powodowało, że liczba unieważnień nieproporcjonalnie rosła, przekraczając liczbę rozwodów orzekanych przez sądy w sprawach, w których było to dopuszczalne.

Podzielona była także jurysdykcja w sprawach małżeńskich. Katolicy, ewangelicy, prawosławni i unicy rozstrzygali swe spory przed sądami kościelnymi, niekontrolowanymi przez państwo i stosującymi niejednolite, dalekie od swych źródeł prawo, natomiast wyznawcy innych wyznań – żydzi, mahometanie i „sektanci” – podlegali sądownictwu państwowemu. Zgodnie z § 1337 i n. w związku z § 1619 ustawy postępowania sądowego cywilnego z 1864 r. rozpoznaniu sądu państwowego (cywilnego) podlegały wyłącznie sprawy drugorzędne, „wynikające” z legalnego związku małżeńskiego, dotyczące małżonków, ich dzieci i majątku; sprawy fundamentalne, obejmujące zwłaszcza istnienie związku małżeńskiego lub jego ważność, należały do wyłącznej jurysdykcji sądów duchownych, pozostających praktycznie poza jakąkolwiek kontrolą państwa.

Podobne unormowania obowiązywały w województwach wschodnich, leżących w zasięgu dawnego prawa rosyjskiego, tj. Zwodu Praw z 1832 r., w zasadzie powielającego postanowienia carskiej ustawy o małżeństwie z 1836 r. Zwód Praw, podobnie jak ustawa z 1836 r., odwoływał się do reguł małżeńskich obowiązujących w ramach poszczególnych wyznań, a także – w odniesieniu do niektórych narodów – do uznawanych przez nie zwyczajów. Powodowało to chaotyczną, niedającą się ogarnąć i scalić segmentację prawa małżeńskiego, a także – z biegiem lat – „niewidzialne” przenikanie się prawa państwowego z prawem wyznaniowym, a w istocie głównie z prawosławiem, które dominowało, było faworyzowane przez państwo i rychło stało się wyznaniem państwowym.

CO TO JEST GUDI-LEX I JAK Z NIEGO KORZYSTAĆ

Orzecznictwo

1. GUDI-LEX zawiera wszystkie orzeczenia Sądu Najwyższego dotyczące kodeksu rodzinnego i opiekuńczego lub zachowujące z nim związek, wydane w okresie od 1920 do 2021 r., drukowane, a więc publikowane „na papierze”, w zbiorach orzecznictwa, czasopismach i innych periodykach, a także we wszelkich opracowaniach wydawanych okazjonalnie lub nieregularnie.

Stosunkowo duży segment zbioru stanowią orzeczenia niepublikowane. Są to orzeczenia najnowsze, które nie doczekały się jeszcze publikacji, albo takie, które nigdy – z różnych powodów – nie zostały w ten sposób upowszechnione.

W tej grupie są też orzeczenia uznane za ważne, istotne lub z innych powodów godne druku. Jest to wybór autorski, nieunikniony w czasach, gdy „zalew” orzeczeń ukazujących się w obiegu powszechnym osiągnął już rozmiary, których ogarnąć niepodobna. Należy pamiętać, że Sąd Najwyższy wydaje rocznie tysiące orzeczeń – o różnej wadze jurydycznej i społecznej, także błahych i powtarzających się – zatem ich publikowanie bez ograniczeń jest pozbawione sensu; zamiast dotarcia do poszukiwanej informacji, szczegółowej lub znajdującej względny stopień uogólnienia, czytelnicy są przytłoczeni nadmiarem informacji bez jakiegokolwiek nośności merytorycznej. Rozumna i kompetentna selekcja zapobiega niekontrolowanemu rozrostowi publikacji oraz ułatwia rozeznanie tego, co jest istotne i ważne.

Sprzyja temu także wyróżnianie przy użyciu stosownego ideogramu poszczególnych orzeczeń według kryteriów:

bardzo ważne – !!!

ważne – !!

warte uwagi – !

Czytelnik, rzucając okiem, rychło wyłowi orzeczenia, którym należy poświęcić szczególną uwagę. I w tym wypadku ta swoista waloryzacja orzeczeń jest dziełem autorskim; wyróżnienie konkretnego orzeczenia nie oznacza jednak, że inne są mniej ważne lub nawet nieważne. Ostateczna kwalifikacja należy do Czytelnika, który zazwyczaj wie, czego poszukuje i co ma dla niego znaczenie.

2. Orzeczenia przypisane są do poszczególnych artykułów kodeksu, przy czym łącznikiem podstawowym jest brzmienie (temat) tezy orzeczenia. Orzeczenia wiążące się ściśle z kilkoma artykułami zostały umieszczone pod każdym z nich; tezy sformułowane w punktach – jeżeli było to możliwe i uzasadnione – rozdzielono,

inne powtórzone we właściwym miejscu. Chroni to Czytelnika przed uciążliwym systemem odsyłaczy tekstowych.

Orzeczenia przypisane do poszczególnych artykułów ułożono w porządku chronologicznym, według daty wydania. W niektórych przypadkach – dla przejrzystości i wygody Czytelnika – w ramach konkretnego artykułu orzeczenia zostały podporządkowane kolejnym paragrafom danego artykułu albo podzielone według kryterium rzeczowego (patrz zestawienie). Orzeczenia dotyczące kwestii ogólnych lub wieloaspektowych ulokowano pod pierwszym artykułem właściwego tytułu (działu), ewentualnie w grupie orzeczeń zatytułowanej „ogólne”.

3. Każde orzeczenie jest opatrzone informacją o procesowej formie jego wydania, datą, sygnaturą oraz wszystkimi adresami, pod którymi zostało opublikowane. Adresy dotyczą publikacji tradycyjnych (papierowych) i nie obejmują w zasadzie tylko dzienników lub czasopism o charakterze publicystycznym (prasy codziennej lub tygodniowej). Jeżeli do orzeczenia opublikowano głosę, notkę, notę, omówienie lub komentarz, to fakt ten znajduje szczegółowe zaznaczenie, obejmujące autora oraz miejsce publikacji. W tej grupie informacji ujęte są również wszystkie wypowiedzi zawarte w przeglądach orzecznictwa oraz opracowaniach (artykułach) poświęconych omówieniu danego orzeczenia.

W opisie orzeczeń w zasadzie nie przytacza się pełnych tytułów przeglądów orzecznictwa, niekiedy bardzo rozbudowanych, opisujących m.in. okresy i sądy, których dotyczą. W celu skrócenia i uproszczenia tych tytułów ograniczono się do podanego kursywą określenia „Przegląd orzecznictwa”. Ostatnio coraz częściej nadaje się tytuły także klasycznym glosom; i w tym wypadku pozostano przy określeniu „glosa”.

4. Wiele orzeczeń publikowano, zwłaszcza przed wojną, w różnych czasopismach z niejednakowym brzmieniem tezy. Wynikało to z tego, że tylko stosunkowo nieliczne rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, upowszechniane w zbiorze urzędowym, miały swoją tezę oficjalną, pozostałe natomiast były formułowane przez redaktorów poszczególnych periodyków, według ich uznania i wycucia. Przyjęto zasadę, że orzeczenie publikowane w zbiorze urzędowym zachowuje brzmienie uwidocznione w tym zbiorze, natomiast w innych wypadkach wybór tezy najlepiej oddającej istotę rozstrzygniętego zagadnienia ma charakter autorski.

Tezy zasadniczo zachowują więc brzmienie oryginalne; w wypadkach koniecznych, jeżeli archaizmy językowe były zbyt rażące lub nieczytelne – zarówno leksykalne, jak i syntaktyczne – uwspółcześniano je, zachowując jednak umiar i powściągliwość. Korygowano też oczywiste błędy pisarskie (drukarskie), a także – gdy było to możliwe, a zazwyczaj było – błędy w oznaczeniu orzeczenia, najczęściej dotyczące sygnatury lub daty wydania. W wypadku różnic w przytaczaniu sygnatury orzeczenia (np. pominięcia litery lub cyfry), starano się zachować brzmienie sygnatury podanej w zbiorze urzędowym lub – w danym wypadku – w źródle najbardziej wiarygodnym.

W dążeniu do zachowania oryginalnego brzmienia tezy nie usuwano z tekstu określeń, zwłaszcza techniczno-prawnych, dzisiaj już przestarzałych lub

nieaktualnych. Chodzi o dawne nazwy niektórych instytucji prawnych lub nieistniejące już organy, o uchylone akty prawne, stare oznaczenia artykułów kodeksów itd. W takich sytuacjach ingerencja autora ograniczyła się do umieszczenia w nawiasie kwadratowym określenia (oznaczenia) współczesnego. Niekiedy określenia nieaktualne lub przestarzałe zostały zaznaczone czcionką wyróżniającą (kursywą), kiedy indziej całkiem zbędne fragmenty tezy pominięto z pozostawieniem śladu w postaci wielokropka. W dość licznych przypadkach przedstawiono także krótkie fragmenty uzasadnień orzeczeń; funkcjonują one w zbiorze jako samodzielne tezy albo jako dopełnienie tez oficjalnych.

5. W zbiorze nie uwzględniono kwalifikacji i podziału orzeczeń na „aktualne” i „nieaktualne”, w związku z czym pominięto tylko te, które np. na skutek uchylecia ustawy lub bezpowrotnego zaniku funkcjonującej ongiś instytucji prawnej, często powołanej do życia lub stosowanej incydentalnie, całkowicie utraciły aktualność. Znajdują się zatem w zbiorze orzeczenia formalnie nieaktualne, tzn. nieodnoszące się do obowiązującego stanu prawnego, jednak np. przez swą ponadczasową doniosłość zachowujące walor historyczny, sięgające swymi skutkami poza czas obowiązywania przepisu albo też unaoczniające sposób rozstrzygnięcia przez najwyższą instancję sądową zagadnień mających charakter uniwersalny. Są także orzeczenia, które utraciły aktualność w tym sensie, że z zajętego w nich stanowiska Sąd Najwyższy się wycofał. Wszystkie te orzeczenia, określane potocznie jako nieaktualne, mają istotną wartość historyczną i poznawczą.

Piśmiennictwo

1. GUDI-LEX zawiera wszystkie pozycje piśmiennictwa prawniczego dotyczące kodeksu rodzinnego i opiekuńczego lub zachowujące z nim związek, opublikowane w okresie 1872–2021. Obejmuje monografie, książki tematyczne, księgi pamiątkowe, dzieła zbiorowe etc., a także artykuły (inne formy) ogłaszane w czasopismach lub innych periodykach prawniczych (np. uczelnianych zeszytach naukowych), ale także w innych publikacjach, niekiedy nieznanymi, lokalnych, środowiskowych, efemerycznych lub o niewielkim zasięgu rozpowszechniana. Zbiór obejmuje wyłącznie teksty opublikowane w języku polskim, wydawane w Polsce, a przed 1918 r. – na terenach polskich anektowanych przez zaborcę.

W związku z tym, że w ostatnim okresie prawo rodzinne i opiekuńcze nabiera charakteru interdyscyplinarnego, pochłaniając dorobek także innych dziedzin nauki – pedagogiki, etyki, psychologii, socjologii, medycyny, demografii oraz prawa kanonicznego – nie stroniono od uwzględniania w zbiorze pozycji piśmienniczych powstałych na obszarach tych właśnie dziedzin, czyniono to jednak tylko wtedy, gdy zachodził ich ścisły, choćby nawet pośredni, związek z kodeksem rodzinnym i opiekuńczym. Z tego względu Czytelnik znajdzie w zbiorze liczne artykuły i inne opracowania publikowane w czasopismach nienależących do domeny prawniczej.

2. Podobnie jak orzeczenia, pozycje piśmiennictwa przypisane są do poszczególnych artykułów kodeksu, przy czym łącznikiem podstawowym jest tytuł

publikacji oraz jej dominujący temat. Pozycje piśmiennictwa wiążące się z kilkoma artykułami zostały umieszczone pod każdym z nich, co chroni Czytelnika przed uciążliwym systemem odsyłaczy tekstowych.

Pozycje piśmiennictwa przypisane poszczególnym artykułom kodeksu zostały ułożone w porządku alfabetycznym według nazwisk autorów (w ramach autorów według brzmienia tytułu), a zapisy bibliograficzne, oprócz nazwiska i imienia oraz tytułu dzieła, wskazują miejsce publikacji – w wypadku czasopism z określeniem tytułu, rocznika, numeru i strony. Jeżeli dana pozycja stanowi część dzieła zbiorowego, jest to wyraźnie zaznaczone, ze wskazaniem redaktora (redaktorów) całości, a także tomu, miejsca i roku wydania oraz strony. W tytułach pozycji starszych, pochodzących z XIX w., w niektórych, nielicznych wypadkach uwspółcześiono archaiczną pisownię tytułu, dostosowując ją do obecnych zasad. Zyniono to jednak tylko wtedy, gdy zapis oryginalny utrudniał zrozumienie albo brzmiał dzisiaj rażąco sztucznie. Ingerencje te nie deformują oryginału, są niewielkie i dotyczą wyłącznie transkrypcji.

3. Wykazy piśmiennictwa nie zawierają żadnych wyróżnień „ważności” dzieła, w wykazach są zatem – obok dzieł o fundamentalnym znaczeniu i mających ponadczasową doniosłość – także teksty drobne, przyczynkarskie lub pozbawione istotnych walorów naukowych lub poznawczych. Jest wiele prac nieznanymi, publikowanych w czasopismach „niszowych”, zapoznanych, niewidocznych w bibliografiach lub opracowaniach monograficznych. Wybór i ocena dzieła należy do Czytelnika; każdy szuka czego innego, kieruje się innymi kryteriami i dysponuje innym „aparatem skojarzeniowym”.

4. W wykazach piśmiennictwa pominięto podręczniki, komentarze, zbiory orzecznictwa, wzory pism procesowych oraz bibliografie. Pozycje te – dotyczące prawa rodzinnego i opiekuńczego w całokształcie – są powszechnie znane oraz na stałe obecne w bibliotekach i księgarniach. Pominięto także poradniki, zbiory kasusów, artykuły publicystyczne, recenzje, doraźne notki polemiczne i przeglądy orzecznictwa; autorzy i adresy przeglądów są uwzględnieni przy orzeczeniach, których dotyczą. To samo dotyczy glos (komentarzy, notek itp.), w związku z czym i w tym wypadku Czytelnik powinien poszukiwać wiadomości o nich przy konkretnych orzeczeniach. Taki sposób prezentacji tych form piśmienniczych jest wystarczający, a sama treść tezy orzeczenia stanowi zazwyczaj dostateczny wyznacznik tematu glosy.

5. Pozycje piśmiennictwa dotyczące kwestii ogólnych lub wieloaspektowych (np. monografie) zostały ułożone pod pierwszym artykułem właściwego tytułu (działu), ewentualnie w grupie zatytułowanej „ogólne” (patrz zestawienie). Pozycje związane z daną kwestią luźniej Czytelnik znajdzie pod innymi artykułami danego tytułu (działu), ewentualnie w innych miejscach wybranych w drodze „pandektowych” skojarzeń lub na podstawie dyktowanych wiedzą i doświadczeniem wskazówek. Czytelnik ma pełną gwarancję, że pod wytypowanym artykułem nie spotka pozycji piśmiennictwa przypisanych tam przypadkowo, błędnie lub pozostających bez żadnego związku z unormowaną w tym artykule kwestią.

**ZESTAWIENIE ARTYKUŁÓW KODEKSU, W KTÓRYCH ZASTOSOWANO
PODZIAŁ MERYTORYCZNY ORZECZNICTWA I PIŚMIENICTWA**

ORZECZNICTWO

ART. 31

§ 1

§ 2

Konkubinat. Sprawy majątkowe

PIŚMIENICTWO

ART. 1

Prawo rodzinne i opiekuńcze w całości

Małżeństwo

Konkubinat, związki partnerskie

Zaręczyny

ART. 10

Przeszkody małżeńskie, nieważność małżeństwa – ogólnie

Przeszkoda wieku

ART. 31

Ustawowy ustrój majątkowy

Konkubinat – sprawy majątkowe

ART. 113

Kontakty z dzieckiem

Kontakty z dzieckiem a jego uprowadzenie

ART. 128

Obowiązek alimentacyjny – ogólnie

Obowiązek alimentacyjny z elementem zagranicznym

Egzekucja alimentów

ART. 145

Opieka ogólnie

Opieka nad małoletnim

Ustanowienie opieki dla małoletniego

USTAWA

z dnia 25 lutego 1964 r.

KODEKS RODZINNY I OPIEKUŃCZY

(tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)

TYTUŁ I MAŁŻEŃSTWO

DZIAŁ I ZAWARCIE MAŁŻEŃSTWA

Art. 1. [Przesłanki zawarcia małżeństwa]

§ 1. Małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński.

§ 2. Małżeństwo zostaje również zawarte, gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu i kierownik urzędu stanu cywilnego następnie sporządzi akt małżeństwa. Gdy zostaną spełnione powyższe przesłanki, małżeństwo uważa się za zawarte w chwili złożenia oświadczenia woli w obecności duchownego.

§ 3. Przepis paragrafu poprzedzającego stosuje się, jeżeli ratyfikowana umowa międzynarodowa lub ustawa regulująca stosunki między państwem a kościołem albo innym związkiem wyznaniowym przewiduje możliwość wywołania przez związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu tego kościoła albo innego związku wyznaniowego takich skutków, jakie pociąga za sobą zawarcie małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

§ 4. Mężczyzna i kobieta, będący obywatelami polskimi przebywającymi za granicą, mogą zawrzeć małżeństwo również przed polskim konsulem lub przed osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula.

ORZECZNICTWO	42
PIŚMIENNICTWO	43
Prawo rodzinne i opiekuńcze w całości	43
Małżeństwo	54
Konkubinat, związki partnerskie	77
Zaręczyny	81

Art. 46. [Odpowiednie stosowanie przepisów o wspólności majątku spadkowego i dziale spadku]

W sprawach nieunormowanych w artykułach poprzedzających od chwili ustania wspólności ustawowej do majątku, który był nią objęty, jak również do podziału tego majątku, stosuje się odpowiednio przepisy o wspólności majątku spadkowego i o dziale spadku.

ORZECZNICTWO

Z chwilą ustania ustroju ustawowego, a więc i ustania małżeństwa, niedopuszczalne jest wysunięte przez byłego współmałżonka żądanie wydania rzeczy należących do jego majątku dorobkowego. Były współmałżonek mógłby w takim wypadku żądać tylko podziału majątku dorobkowego.

orzeczenie SN z 1 października 1949 r., C 1091/49, PN 1950/5–6, s. 459

Zbycie przez małżonka po ustaniu wspólności ustawowej jego udziału w przedmiocie, który był objęty wspólnością ustawową, jest bezskuteczne o tyle, o ile narusza uprawnienia drugiego małżonka wynikające z przepisów o podziale wspólnego majątku małżonków.

uchwała składu 7 sędziów SN – zasada prawna – z 15 października 1962 r., 1 CO 22/62, OSNCP 1964/1, poz. 2; OSPiKA 1964/1, poz. 1 z notką W.Ś.; OSNPG 1963/10, poz. 54; RPEiS 1963/1, s. 343; RPEiS 1964/1, s. 387; PiP 1964/2, s. 266 z omówieniem J. Gwiazdomorskiego, *Przegląd orzecznictwa*; Pal. 1964/7, s. 65 z omówieniem A. Wiśniewskiego, *Przegląd orzecznictwa*; *Orzecznictwo Sądu Najwyższego w składach powiększonych Izby Cywilnej oraz Izby Pracy i Ubziepieczeń Społecznych za lata 1960–1970*, Warszawa 1973, poz. 62 z omówieniem F. Wesely'ego

Grzywna nie może być realizowana z udziału, jaki po ustaniu wspólności przypadł w majątku dotychczas podlegającego tej wspólności drugiemu małżonkowi, ani z jakiegokolwiek innego majątku tego małżonka.

wyrok SN z 17 listopada 1967 r., I CR 296/66, OSNCP 1968/7, poz. 125; OSPiKA 1968/12, poz. 264 z głosem B. Dobrzańskiego; OSNPG 1968/4, poz. 24; NP 1971/4, s. 586 z omówieniem B. Dobrzańskiego, *Przegląd orzecznictwa*

Żaden przepis nie pozbawia małżonka prawa żądania tego, aby współmałżonek zaliczył na swój udział w dochodach z majątku stanowiącego współwłasność małżonków kwoty, które zużył na zaspokojenie własnych potrzeb. Obojętne jest przy tym, czy chodzi o kwoty pobrane przez małżonka bezpośrednio z tego majątku, czy też o kwoty otrzymane od drugiego z małżonków dobrowolnie lub nawet przymusowo.

postanowienie SN z 8 stycznia 1969 r., I CZ 138/68, OSNCP 1969/9, poz. 165; OSPiKA 1970/3, poz. 61 z głosem L. Steckiego; PiP 1970/6, s. 153 z głosem E. Kitłowskiego; NP 1971/4, s. 582 z omówieniem B. Dobrzańskiego, *Przegląd orzecznictwa*

Rozwiedzeni małżonkowie mieszkający w mieszkaniu, które stanowi przedmiot spółdzielczego prawa do lokalu, wchodzącego w skład wspólności majątkowej, mogą przy odpowiednim zastosowaniu art. 206 k.c. domagać się podziału *quoad usum* lokalu mieszkalnego.

postanowienie SN z 28 lutego 1973 r., III CRN 424/72, OSNCP 1974/1, poz. 14; NP 1974/5, s. 678; PiP 1975/2, s. 160 z głosem L. Steckiego; Pal. 1974/3, s. 96; NP 1974/5, s. 678 z głosem T. Mi-

siuk; PiP 1975/2, s. 160; POiPPS 1974, poz. 16 z komentarzem L. Myczkowskiego; NP 1975/2, s. 269 z omówieniem A. Szpunara i W. Wanatowskiej, *Przegląd orzecznictwa*; NP 1975/3, s. 427 i NP 1976/2, s. 305 z omówieniem B. Dobrzańskiego, *Przegląd orzecznictwa*

! Jeżeli w skład majątku wspólnego wchodzi wierzytelność z tytułu nakładów dokonanych przez małżonków na nieruchomości należącej do osoby trzeciej, a żaden z małżonków nie wyraża zgody na przyznanie mu tej wierzytelności w całości, sąd dokonuje podziału majątku w ten sposób, że każdemu z małżonków przyznaje ułamkową część wierzytelności, bez oznaczenia jej wartości.

uchwała SN z 19 grudnia 1973 r., III CZP 65/73, OSNCP 1974/10, poz. 164; OSPIKA 1975/7–8, poz. 165 z glosą S.K. Rzoncy; OSNPG 1975/1, poz. 2; PiP 1976/1–2, s. 253 z glosą L. Steckiego; NP 1975/3, s. 428 i NP 1976/2, s. 304 z omówieniem B. Dobrzańskiego, *Przegląd orzecznictwa*; PiP 1976/10, s. 125 i PiP 1977/4, s. 125 z omówieniem W. Siedleckiego, *Przegląd orzecznictwa*; NP 1977/5, s. 684 z omówieniem J.S. Piątowskiego, *Przegląd orzecznictwa*

Małżonek nie może skutecznie – po ustaniu wspólności ustawowej – domagać się udzielenia mu przez sąd na podstawie art. 199 k.c. zezwolenia na sprzedaż przedmiotu należącego do majątku wspólnego, jeżeli w okolicznościach konkretnej sprawy, w szczególności ze względu na charakter przedmiotu zamierzonej sprzedaży, wskazane zezwolenie prowadziłoby w istocie do obejścia przepisów o podziale majątku wspólnego.

postanowienie SN z 18 kwietnia 1975 r., III CRN 247/74, OSNCP 1976/6, poz. 130; OSPIKA 1977/3, poz. 52; NP 1977/5, s. 683 z omówieniem J.S. Piątowskiego, *Przegląd orzecznictwa*; NP 1979/2, s. 76 z omówieniem Z. Radwańskiego i J. Panowicz-Lipskiej, *Przegląd orzecznictwa*

! Uprawnienie z art. 231 k.c. w odniesieniu do nieruchomości zabudowanej w czasie trwania małżeństwa i ze środków stanowiących majątek wspólny przysługuje – po ustaniu małżeństwa – każdemu z byłych małżonków, jeśli choć jeden z nich nadal włada nieruchomością, a nie nastąpił jeszcze podział majątku wspólnego.

wyrok SN z 23 października 1975 r., III CRN 261/75, OSNCP 1976/9, poz. 202; OSPIKA 1977/11–12, poz. 191 z glosą M. Wilke; NP 1978/11–12, s. 1694 z omówieniem J.S. Piątowskiego, *Przegląd orzecznictwa*; NP 1979/2, s. 79 z omówieniem Z. Radwańskiego i J. Panowicz-Lipskiej, *Przegląd orzecznictwa*

W razie zaistnienia ważnych powodów do ograniczenia podziału majątku wspólnego do części tego majątku (art. 1038 k.c. w związku z art. 46 k.r.o.) rozstrzygnięcie w tym przedmiocie sąd może zamieścić jedynie w orzeczeniu działowym kończącym postępowanie w sprawie.

uchwała SN z 22 września 1977 r., III CZP 72/77, OSNCP 1978/4, poz. 65

W sytuacji gdy po rozwiązaniu małżeństwa przez rozwód, wchodzące w skład majątku objętego wspólnością majątkową spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego, zostało przekształcone na własnościowe prawo do lokalu na żądanie jednego z rozwiedzionych małżonków bez zgody drugiego małżonka, albo bez potwierdzenia przez niego dokonanego przekształcenia, a w postępowaniu o podział majątku wspólnego spółdzielcze prawo do lokalu przypadnie w całości pierwszemu z nich, wartość tego prawa w stosunku do sumy wkładu mieszkaniowego może być, dla celów związanych z ustaleniem należnej drugiemu z nich

spląty, odpowiednio podwyższona przy uwzględnieniu całokształtu występujących w sprawie okoliczności faktycznych.

uchwała SN z 11 lipca 1983 r., III CZP 28/83, OSNCP 1984/2–3, poz. 25; OSPiKA 1984/3, poz. 50; OSNPG 1983/12, poz. 42; POiPPS 1983, poz. 29 z komentarzem S. Rudnickiego; POiPPS 1984, poz. 31 z notą K.P.

Zgodnie z art. 211 zdanie pierwsze k.c. każdy z małżonków może żądać, żeby zniesienie współwłasności nastąpiło przez podział polegający na przyznaniu każdemu z nich, w miejsce ich wspólnego dotychczas lokalu mieszkalnego, innego odpowiednio mniejszego lokalu. Natomiast żaden przepis, w tym i art. 211 zdanie pierwsze k.c. nie wymaga, żeby oboje małżonkowie musieli żądać zniesienia współwłasności przez taki podział. Stąd wydaniu postanowienia uwzględniającego przytoczone żądanie nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że drugi z małżonków nie wyraża zgody na ten podział. O sposobie zniesienia współwłasności (art. 42 i 46 k.r.o. w związku z art. 1035 oraz art. 212 § 2 i art. 211 k.c.) sąd rozstrzyga w sprawie o podział majątku wspólnego. Z chwilą wszczęcia postępowania o podział tego majątku nie jest dopuszczalne odrębne postępowanie co do sposobu zniesienia współwłasności (art. 567 § 3 w związku z art. 688 i 618 § 2 k.p.c.).

postanowienie SN z 17 stycznia 1984 r., II CR 432/83, OSNCP 1984/8, poz. 144; POiPPS 1984, poz. 33 z komentarzem J. Ignatowicza; PiP 1986/1, s. 96 z omówieniem W. Siedleckiego, *Przegląd orzecznictwa*; *Probl.Praw.* 1990/6, s. 29 z omówieniem K. Krzekotowskiej, *Przegląd orzecznictwa*

W myśl art. 1046 k.c. w związku z art. 46 k.r.o. po dokonaniu podziału majątku wspólnego po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej uczestnicy tego postępowania są wzajemnie zobowiązani do rękojmi za wady fizyczne i prawne przyznanych im w toku podziału przedmiotów według przepisów o rękojmi przy sprzedaży.

postanowienie SN z 10 kwietnia 1984 r., III CRN 51/84, niepubl.

Suma pieniędzy, odpowiadająca wkładowi mieszkaniowemu, który w chwili podziału obowiązany byłby wnieść członek spółdzielni ubiegający się o przydział nowo wybudowanego lokalu mieszkalnego tej samej wielkości i o zbliżonym wyposażeniu, wyznacza w toku postępowania o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami równowartość lokatorskiego prawa do lokalu w spółdzielni mieszkaniowej również w sytuacji, gdy pierwotny (z daty przydziału tego prawa) wkład mieszkaniowy pochodził w całości z majątku odrębnego małżonka, któremu sąd przyznaje lokatorskie prawo do lokalu; wpłata ta bowiem stanowiła nakład z majątku odrębnego małżonka na majątek wspólny. Nakład z majątku odrębnego małżonka na majątek wspólny odpowiada – w wypadku zwaloryzowania w czasie trwania wspólności majątkowej wkładu mieszkaniowego przez spółdzielnię – sumie pieniężnej zaliczonej na wkład mieszkaniowy.

uchwała SN z 9 stycznia 1986 r., III CZP 71/85, OSNCP 1986/12, poz. 196; POiPPS 1986, poz. 45 z komentarzem J. Ignatowicza

Pominięcie w postanowieniu o podziale majątku wspólnego małżonków wierzycielności z tytułu nakładów poczynionych z tego majątku – w czasie trwania wspólności majątkowej – na nieruchomości stanowiącą własność osoby trzeciej

nie pozbawia żadnego z małżonków (byłych małżonków) możliwości dochodzenia połowy tej wierzytelności.

uchwała SN z 13 lutego 1987 r., III CZP 3/87, OSNCP 1988/2–3, poz. 34; Pal. 1989/3, s. 115 z głosem Dalki

Małżonek, który ze swym współmałżonkiem wybudował dom ze środków pochodzących z majątku wspólnego na gruncie stanowiącym odrębny majątek współmałżonka, nie może w czasie trwania wspólności ustawowej żądać na podstawie art. 231 § 1 k.c. przeniesienia prawa do tego gruntu na rzecz obojga małżonków na prawach wspólności ustawowej.

uchwała SN z 3 marca 1987 r., III CZP 7/87, niepubl.

Niedokonanie podziału majątku wspólnego nie stanowi przeszkody do dochodzenia przez każdego z byłych małżonków przeciwko osobie trzeciej roszczenia o wykup działki gruntu zabudowanego przez nich w czasie trwania małżeństwa ze środków stanowiących majątek wspólny. Uprawnienia tego nie wyłącza negatywne w tej kwestii stanowisko jednego z byłych małżonków.

uchwała składu 7 sędziów SN – zasada prawna – z 8 listopada 1989 r., III CZP 68/89, OSNCP 1990/6, poz. 70; OSP 1990/11–12, poz. 364; OSNPG 1990/7–9, poz. 17; BSN 1989/11, s. 7; Pal. 1991/5–7, s. 63 z głosem A. Zielińskiego; Probl.Praw. 1990/10–12, s. 139 z omówieniem P. Wiśniewskiego, *Przegląd orzecznictwa*; PS 1992/10, s. 81 z omówieniem S. Dmowskiego, *Przegląd orzecznictwa*

Rozporządzenie – po ustaniu wspólności ustawowej – przez jednego z małżonków, bez zgody drugiego małżonka, udziałem w przedmiocie, który był objęty wspólnością ustawową, jest bezskuteczne o tyle, o ile narusza uprawnienia drugiego małżonka wynikające z przepisów o podziale wspólnego majątku małżonków. O bezskuteczności takiego rozporządzenia rozstrzyga sąd w toczącym się postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami.

uchwała SN z 28 lipca 1993 r., III CZP 95/93, OSNCP 1994/2, poz. 30; OSP 1994/9, poz. 168 z głosem M. Dyoniaaka; MoP 1994/3, s. 83; BSN 1993/7, s. 13; PS 1997/3, s. 98 z omówieniem S. Dmowskiego, *Przegląd orzecznictwa*

Po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej każdy ze współmałżonków może samodzielnie dochodzić przypadającej mu części wierzytelności, jeżeli świadczenie dłużnika ma charakter podzielny. Jeżeli świadczenie jest niepodzielne, każdy z małżonków może dochodzić wierzytelności stanowiącej przedmiot wspólności tylko wtedy, gdy realizuje czynność zachowawczą w rozumieniu art. 209 k.c.

wyrok SN z 9 września 1999 r., II CKN 460/98, OSNC 2000/3, poz. 55; MoP 2000/2, s. 100; BSN 1999/11, s. 11; PS 2001/9, s. 114 z omówieniem S. Dmowskiego, *Przegląd orzecznictwa*

Wierzyciel jednego z małżonków po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej może prowadzić egzekucję z udziału tego małżonka we własności nieruchomości wchodzącej poprzednio w skład majątku wspólnego.

uchwała SN z 17 kwietnia 2015 r., III CZP 9/15, OSNC 2016/4, poz. 41; BSN 2015/4, s. 6; IC 2015/5, s. 4; NPN 2015/2, s. 108; Rej. 2015/6, s. 151; PPE 2017/7, s. 89 z głosem M. Kaczmarzyka; AIS 2017/1, s. 15 z głosem P. Wrony, *Zajęcie udziału we współwłasności nieruchomości wcho-*

dążącej w skład majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej. Uwagi na tle uchwały Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 2015 r. (III CZP 9/15) (w:) *Usus magister est optimus. Rozprawy prawnicze ofiarowane Profesorowi Andrzejowi Kubasowi*, red. B. Jelonek-Jarco, R. Kos, J. Zawadzka. Warszawa 2016, s. 123 z omówieniem M. Kućki; *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd orzecznictwa*, red. J. Kosonoga, Warszawa 2016, s. 110 z omówieniem E. Holewińskiej-Lapińskiej; *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd orzecznictwa*, red. J. Kosonoga, Warszawa 2016, s. 212 z omówieniem G. Jędrejka

1. Prawo do dywidendy nie przysługuje po dacie skutecznego zbycia udziałów spółki w stosunku do małżonka, który dokonał zbycia udziałów wbrew woli drugiego współmałżonka również w stosunku do nowego nabywcy, jak też spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

2. Skuteczne zbycie udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością przez małżonka daje jedynie możliwość dochodzenia uznania za współuprawnionego do zbytych udziałów przez współmałżonka od nowego nabywcy i od spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

postanowienie SN z 12 stycznia 2018 r., II CSK 220/17, Pal. 2019/4, s. 98 z glosą M. Kułaka; PS 2020/7–8, s. 113 z omówieniem K. Wosiaka, *Rozporządzenie udziałami w spółce z o.o. stanowiącymi przedmiot wspólności – uwagi na tle postanowień Sądu Najwyższego z 12.01.2018 r. II CSK 220/17 oraz z 8.05.2019 r. V CSK 109/18*

Dokonując podziału majątku, który był objęty wspólnością ustawową, sąd może przyznać należące do tego majątku udziały w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością byłemu małżonkowi niebędącemu współnikiem tylko za jego zgodą.

postanowienie SN z 16 marca 2018 r., IV CSK 105/17, OSNC-ZD 2019/A, poz. 12; BSN 2018/10, s. 9; NPN 2018/3, s. 96; R.Pr. ZN 2018/4, s. 157; ROiPPSoPSH 2020, poz. 14 z komentarzem J. Gajdy

1. Artykuł 45 k.r.o. nie obejmuje roszczeń o zwrot nakładów dokonanych z majątku osobistego jednego z małżonków na majątek osobisty drugiego z małżonków; podlegają one rozpoznaniu w postępowaniu procesowym (art. 13 § 1 k.p.c.).

2. Nakłady z majątku odrębnego (osobistego) małżonków na majątek odrębny (osobisty) drugiego można w postępowaniu o podział majątku wspólnego rozliczyć wyjątkowo, tj. wtedy, gdy rozliczenie dotyczy nakładów na obiekt budowlany, dokonanych zarówno z majątku wspólnego, jak i majątku osobistego, a dokonanie tego rozliczenia w odrębnym postępowaniu jest niecelowe.

postanowienie SN z 24 lipca 2020 r., I CSK 106/20, niepubl.

Okoliczność, że nieruchomości należące do majątku wspólnego jest wykorzystywana przez jednego z małżonków do indywidualnej działalności gospodarczej, nie przesądza konieczności przyznania jej – przy podziale majątku wspólnego – na jego wyłączną własność.

postanowienie SN z 29 października 2020 r., V CSK 573/18, niepubl.

1. Wyzbycie się przez jednego z małżonków, bez zgody drugiego, składnika majątku wspólnego w okresie trwania wspólności majątkowej może uzasadniać zgłoszenie w toku postępowania o podział majątku wspólnego żądania rozliczenia powstałej szkody na zasadach analogicznych jak żądanie zwrotu wydatków z majątku wspólnego na majątek osobisty (art. 567 § 1 k.p.c.).

2. Niedopuszczalne jest przyznanie „prawa własności nakładów” poniesionych na nieruchomości stanowiącą własność osoby trzeciej; przedmiotem podziału między małżonkami z tytułu nakładów może być jedynie wierzytelność.

postanowienie SN z 22 stycznia 2021 r., III CSKP 24/21, niepubl.

Małżonek pozbawiony przez drugiego małżonka możliwości korzystania ze składników majątku wspólnego może w sprawie o jego podział po ustaniu wspólności majątkowej dochodzić roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie z tych składników przez drugiego małżonka ponad przysługujący mu udział, jeżeli przejawiał wolę korzystania z nich w czasie trwania wspólności (art. 46 k.r.o. w związku z art. 1035 oraz art. 206, 224 § 1 i art. 225 k.c.). W szczególnych okolicznościach wynagrodzenie to może być obniżone na podstawie art. 5 k.c.

postanowienie SN z 5 marca 2021 r., IV CSKP 30/21, BSN 2021/6, s. 6

W sprawie o podział majątku wspólnego dopuszczalne jest zastosowanie art. 231 § 1 k.c.

postanowienie SN z 27 maja 2021 r., I CSKP 120/21, niepubl.

PIŚMIENNICTWO

Adamus Rafał, *Uczestnictwo małżonka w spółce jawnej a podział majątku wspólnego*, Jurysta 2015/1, s. 22

Antkiewicz Andrzej, *Dopuszczalność egzekucji ze spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego małżonków po zniesieniu małżeńskiej wspólności majątkowej*, PES 2008/3–5, s. 73

Breyer Stefan, *Sprawy o podział majątku wspólnego małżonków*, ZPAMS 1969/14, s. 73

Ciepla Helena, *Podział majątku dorobkowego, w którego skład wchodzi spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego bądź ekspektatywa uzyskania takiego prawa w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, PS 1992/7–8, s. 31

Ciepla Helena, *Podział majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności ustawowej w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, AIS 2014/6, s. 91

Dyszlewska-Tarnawska Agnieszka, *Prawo do lokalu socjalnego jako konsekwencja podziału majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności majątkowej*, PS 2009/6, s. 55

Frelich Jacek, *Zniesienie współwłasności, dział spadku, podział majątku wspólnego – czy to wszystko jedno?*, KPN 2017/1, s. 163

Frowal-Dolata Klaudia, *Wpływ ustania wspólności majątkowej małżeńskiej na zaciągnięte wcześniej zobowiązania małżonków*, Rej. 2013/8, s. 9

Ginel Henryk, *Podział majątku po ustaniu małżeństwa*, Służba Rolna 1989/3, s. 28

Grajewski Artur, *Podział majątku wspólnego a zwolnienie byłego małżonka z długu*, Pal. 2016/11, s. 7

Hejbudzki Michał, *Zastosowanie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego przy podziale majątku między małżonkami obejmującego gospodarstwa rolne (w): Prawo*

- w służbie małżeństwu i rodzinie. Księga jubileuszowa dedykowana ks. prof. dr. hab. Ryszardowi Sztuchmillerowi z okazji 70. rocznicy urodzin, red. M. Różański, J. Krzywkowska, M. Rzewuska, Olsztyn 2018, s. 181*
- Hemerling Marcin, *Status prawny małżeńskiej wspólności ustawowej w małżeństwie bigamicznym i podział majątku wspólnego po jego ustaniu*, Pal. 2012/3–4, s. 80
- Jędrejek Grzegorz, *Podział majątku wspólnego małżonków, w skład którego wchodzi prawnie do kwatery żołnierskiej*, AIS 2014/6, s. 75
- Jędrejek Grzegorz, *Postępowanie o podział majątku wspólnego, w skład którego wchodzi nieruchomości obciążona hipoteką*, MoP 2010/9, s. 532
- Karnicka-Kawczyńska Agata, Kawczyński Jarosław, *Podział majątku dorobkowego małżonków*, MoP 2000/7, s. 423
- Krzekotowska Krystyna, *Ekspektatywa nabycia spółdzielczego prawa do lokalu a ustanie wspólności majątkowej*, Pal. 1988/8–9, s. 26
- Krzekotowska Krystyna, *Prawo małżonków względem spółdzielczego prawa do lokalu w razie ustania wspólności (art. 150 § 2 ustawy o spółdzielniach i ich związkach)*, NP 1975/10–11, s. 1405
- Kućka Michał, *Zajęcie udziału we współwłasności nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej. Uwagi na tle uchwały Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 2015 r., (III CZP 9/15) (w:) Usus magister est optimus. Rozprawy prawnicze ofiarowane Profesorowi Andrzejowi Kubasowi, red. B. Jelonek-Jarco, R. Kos, J. Zawadzka, Warszawa 2016, s. 123*
- Kuratowski Roman, *Dwa zagadnienia z zakresu likwidacji wspólności między małżonkami w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, GSW 1924/46, s. 715
- Kwaśnicki Radosław L., Dworek Damian, Czaińska Maria, *Podział majątku małżonków, którego substratem są prawa udziałowe w spółkach kapitałowych (w:) Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie, red. M. Dumkiewicz, J. Szczotka, K. Kopaczyńska-Pieczniak, t. 2, Warszawa 2020, s. 321*
- Nazar Mirosław, *Dopuszczalność sądowego podziału wspólnych praw do mieszkania rozwiedzionych małżonków (w:) Wybrane problemy teorii i praktyki państwa i prawa, red. H. Groszyk, L. Dubel, Lublin 1986, s. 271*
- Okolski Józef, Strzelecka Sonia, *Problematyka legitymacji akcjonariusza współmałżonka w świetle podziału majątku wspólnego a zdolność arbitrażowa*, PPH 2016/1, s. 25
- Romańska Karolina, *Podział majątku dorobkowego małżonków w toku procesu o rozwód i po rozwodzie*, Krytyka Prawa 2021/1, s. 101
- Rzeczowska Karolina, Grześko Przemysław, *Kredyt hipoteczny zaciągnięty w czasie trwania małżeństwa a rozwód*, Kort.Przegl.Prawn. 2017/3, s. 100
- Skowrońska-Bocian Elżbieta, *Rozliczenia majątkowe małżonków w stosunkach wzajemnych i wobec osób trzecich*, Warszawa 2000; 2002; 2006; 2013
- Słabuszewski Robert, *Podział majątku wspólnego małżonków-wspólników spółki jawnej i z ograniczoną odpowiedzialnością*, AIS 2019/3, s. 171

- Słyk Jerzy, *Podział majątku wspólnego małżonków po ustaniu ustroju małżeńskiej wspólności majątkowej*, PwD 2020/44, s. 25
- Smyczyński Tadeusz, *Rozliczenia małżonków względem wierzycieli oraz przy podziale wspólnego majątku (w:) System prawa prywatnego*, t. 11, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2014, s. 515
- Stecki Leopold, *Odpowiedzialność za długi małżonków po ustaniu wspólności ustawowej*, NP 1966/10, s. 1189
- Stecki Leopold, *Podział majątku wspólnego*, NP 1967/10, s. 1293
- Stecki Leopold, *Ustanie ustawowej wspólności małżeńskiej majątkowej*, Warszawa 1968
- Stępień-Sporek Anna, Ryznar Margaret, *Majątek małżonków po rozwodzie w prawie polskim i w prawie amerykańskim*, GSP 2009/21, s. 577
- Walasik Marcin, *Dopuszczalność egzekucji z udziału małżonka w przedmiocie należącym do majątku wspólnego po ustaniu wspólności ustawowej*, PPC 2015/4, s. 643
- Wosiak Kacper, *Rozporządzenie udziałami w spółce z o.o. stanowiącymi przedmiot wspólności – uwagi na tle postanowień Sądu Najwyższego z 12.01.2018 r., II CSK 220/17 oraz z 8.05.2019 r., V CSK 109/18, PS 2020/7–8, s. 113*
- Wysiński Paweł, *Podział majątku wspólnego po ustaniu małżeństwa. Problematyka prawno-podatkowa (w:) Rodzina i prawo*, red. D. Jaroszevska-Choraś, A. Kilińska-Pękacz, A. Wedeł-Domaradzka, Bydgoszcz 2017, s. 127
- Zdanikowski Paweł, *Podział udziałów w spółce z o.o. po ustaniu wspólności ustawowej małżeńskiej*, PPH 2019/4, s. 35

ROZDZIAŁ II

UMOWNE USTROJE MAJĄTKOWE

ODDZIAŁ 1

PRZEPISY OGÓLNE

Art. 47. [Umowa majątkowa małżeńska]

§ 1. Małżonkowie mogą przez umowę zawartą w formie aktu notarialnego wspólność ustawową rozszerzyć lub ograniczyć albo ustanowić rozdzielność majątkową lub rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków (umowa majątkowa). Umowa taka może poprzedzać zawarcie małżeństwa.

§ 2. Umowa majątkowa małżeńska może być zmieniona albo rozwiązana. W razie jej rozwiązania w czasie trwania małżeństwa, powstaje między małżonkami wspólność ustawowa, chyba że strony postanowiły inaczej.

Książka zawiera orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat 1920–2021 oraz piśmiennictwo z lat 1872–2021, dotyczące artykułów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego lub zachowujące ścisły związek z jego przepisami.

Na publikację składa się część bogatych zbiorów bibliograficznych autora, obejmujących prawie 100 000 pozycji. Liczy ona ok. 2000 orzeczeń przypisanych do poszczególnych artykułów Kodeksu oraz ok. 3500 pozycji piśmiennictwa. W zbiorze umieszczono wszystkie orzeczenia opublikowane – ze wskazaniem opracowanych do nich glos, notek, omówień lub komentarzy – niepublikowane natomiast tylko te, które autor uznał za ważne, istotne lub z innych powodów warte upowszechnienia.

Czytelnik zmagający się z jakimś problemem prawnym lub odczuwający niedostatek wiedzy może sięgnąć do wykazów orzecznictwa i piśmiennictwa umieszczonych pod określonym artykułem Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego – znajdzie tam z łatwością wszystkie orzeczenia dotyczące tego artykułu lub kwestii prawnej w tym artykule unormowanej. Znaczenie poszczególnych orzeczeń zostało zaznaczone przez autora stosownymi piktogramami. Walorem zbioru jest także pełny wykaz piśmiennictwa, publikowanego – ze względu na wielowarstwowy charakter prawa rodzinnego i opiekuńczego – nie tylko w czasopismach i pracach prawniczych, lecz także w wyznaniowych, medycznych, pedagogicznych oraz z dziedziny psychologii.

Dzieło – będące owocem ponad 40-letniej bibliograficznej działalności autora – zostało sporządzone z nadzwyczajną, niespotykaną już dzisiaj skrupulatnością i rzetelnością.

Stanowi kontynuację cyklu „GUDI-LEX”, rozpoczętego w 2018 r. zbiorem orzecznictwa i piśmiennictwa do Kodeksu cywilnego (4 tomy, 5 woluminów) i Kodeksu postępowania cywilnego (5 tomów).

Jacek Gudowski – sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, przez 30 lat orzekający w Izbie Cywilnej; do 2015 r. członek Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego; autor wielu cenionych na rynku publikacji z dziedziny prawa cywilnego oraz ustroju sądów – komentarzy, opracowań systemowych, artykułów i przeglądów orzecznictwa. Zgromadził bogaty zbiór zapisów bibliograficznych dotyczących prawa cywilnego, obejmujących XIX, XX i XXI wiek. W 2017 r. udzielił Krzysztofowi Sobczakowi obszernego wywiadu, który ukazał się w książce *Państwo prawa to niezależne sądy* (Warszawa 2018).

9788382462944 W01P01

ISBN 978-83-8246-294-4

9 788382 462944

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL